

כיוצא בו אמר רבי יוסי לדרוש מהכתוב [בעזרא ח] לגבי השבים מהגולה בעליית עזרא:

"הבאים מהשבי בני הגולה, הקריבו עולות לאלהי ישראל פרים שנים עשר על כל ישראל". "צפירי חטאת, שנים עשר, הכל עולה לה".

ולכאורה קשה, וכי "הכל עולה" סלקא דעתך? והלא נאמר שם גם "צפירי חטאת", וכי אפשר שחטאת קרויה עולה?!

אלא, בהכרח, כך הוא פירוש הפסוק:

הכל, דינו בעולה, מה עולה לא נאכלת, אף חטאת זו לא נאכלת.

והטעם שאינה נאכלת

דתניא, רבי יהודה אומר: אותם שנים עשר פרים לעולה ושנים עשר שעירים לחטאת שהביאו בני הגולה, על חטא עבודת כוכבים הביאום.

אלא בהכרח, כוונת הכתוב לומר שיוולד לך בנימין, שהוא בפני עצמו נקרא קהל, ומוכח שבט אחד נקרא קהל.

ומביאה הגמרא ברייתא שסותרת מן הכתובים את שיטת רבי מאיר, הסובר שבי"ד הם המביאין את הפר ולא הציבור:

תניא רבי שמעון אומר: מה תלמוד לומר בפרשת חינוך הלויים [פרשת בהעלותך] "ולקחו פר בן בקר, ופר שני בן בקר תקח לחטאת"?

אם בא הכתוב ללמד שהם שנים, שצריכים להביא שני פרים, והלא כבר נאמר בהמשך הפרשה שם "ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה לה" ומשמע ששנים הם.

אלא, צריך לומר, שבא הכתוב ללמד, שמא תעלה על דעתך, יכול תהא נאכלת חטאת זו ללויים [הכהנים], כשאר חטאות שנאכלות, תלמוד לומר "ופר שני". ודרשינן, שהוא שני לפר הראשון שהיה עולה, — לומר לך, שגם פר זה השני, דינו כעולה, מה עולה לא נאכלת, אף חטאת זו לא נאכלת.

ורבי שמעון, שבט אחד מחייב כקהל, ואילו להקרכת קרבן פסח בטומאה מצריך רוב שבטים. וחילק שבפסח לא כתוב במפורש "קהל" כמו שכתוב בפר העלם דבר.

וביאור דבריו כדברי הקרן אורה, שבפסח אין הנידון בשם "קהל" אלא מה נחשב "ציבור", ולכן לא נזכר בו חילוק בין רוב אחד לתרי רובי, כי הנידון לחייב אפילו מחצה משום שאין ציבור נדחה לפסח שני, והיינו שרק מיעוט נדחה ולא "ציבור", ושייך שיהיו שני ציבורים. ולפיכך אין הנידון אם נחשבים רוב קהל, אלא אם נחשבים ציבור. ועיין עוד ביאור בעבודת לוי שם.

בהוראת בי"ד הגדול ולא בהוראת כל שבט בפני עצמו, לדעת הרמב"ם. ולכן הכל תלוי ברוב ומיעוט ולא בשבט בלבד. אך בקרבן פסח סבר שאין דין הטמאים תלוי בשאר הציבור, ואין דנים אלא אם על הטמאים שם קהל.

וראה בטור ובשו"ע "או"ח רי"ח ב] שאין מברכין שעשה נסים לאבותינו אלא על נס שנעשה לכל ישראל או רובן, ותמה הב"ח ממה שגרסו בירושלמי כאן, כי למאן דאמר שבט אקרי קהל מברכין אף על נס של שבט. והמגן אברהם הקשה שהרמב"ם סותר משנתו בדין זה, כי לענין חיוב פר העלם דבר פסק כרבי יהודה

שעירים, כי משכחת לה כגון באופן דחטאו אחד עשר שבטים, דמייתו אחד עשר שעירים על שבטים אלו, ואידך פר, דבי"ד הוא, שאף הם צריכים להביא פר לדעת רבי שמעון, וביחד הם הביאו י"ב פרים.

אלא לרבי מאיר, דאמר בית דין מביאין פר ולא ציבור, ולדבריו אין מביאין לעולם אלא פר אחד, ואם כן יקשה, שנים עשר פרים ושעירים שהביאו בני הגולה, היכי משכחת לה?

ומתרצינן: כגון דחטאו על פי הוראה ראשונה, וחזרו בהם בי"ד, והדר חטאו על פי הוראה נוספת, והדר חטאו שוב ושוב, עד תריסר זימני. וכיון שהורו וחטאו שנים עשר פעמים, היו בי"ד צריכים להביא י"ב שעירים.

ומקשינן: והא מייתי [מתן] כבר להו הנהו דחטאו בימי צדקיהו, וכיצד מביאין כעת

ואמר רבי יהודה אמר שמואל: הביאום על עבודת כוכבים שעבדו בימי צדקיהו. כדין ציבור שחטאו בעבודה זרה, שמביאין פר ושעיר, ודינם שהם נשרפין, ואינם נאכלין.

ומקשינן: האיך הביאו י"ב פרים ושעירים?

בשלמא לרבי יהודה, שאמר כל שבט מביא פר, משכחת לה להני שנים עשר הטאות שהביאו שבי הגולה, כגון באופן דחטאו שנים עשר שבטים. (1) דמייתו, שאז הם חייבים להביא שנים עשר שעירים.

אי נמי, גם באופן שלא חטאו כולם, אלא דחטאו שבעה שבטים, ושאר אינך, השבטים האחרים, הוצרכו להביא גם הם שעיר בגרידה. כי לדעת רבי יהודה אף השבטים שלא חטאו מביאין.

וכן לרבי שמעון, שאמר כל שבט מביא פר ובי"ד מביאין פר, מובן מדוע הביאו י"ב

שהרי אמרינן שהיו אז י"ב שבטים, ואם כן, הוי מיעוט קהל שאינו מחייב בפר העלם דבר. אכן כבר התבאר לעיל שברוב שבטים ומיעוט קהל, פשיטא לגמרא שרבי יהודה מחייב אפילו בגרידה. ואף בלאו הכי, יתכן במיעוט קהל שבכל שבט שיצטרף לרוב ישראל עם השבטים השלמים שנשארו.

והחזו"א דן אם שבט אחד בארץ ישראל גורר את שאר השבטים בחו"ל, ואין צורך ברוב שבטים אלא כשכל השבטים עליה [ולכאורה אם אינו גורר, הרי אפשר להעמיד את הברייתא לעיל [ה ב] כרבי יהודה, ובאופן שיש בארץ ישראל רק שבט אחד. אך אין זו ראייה, שהרי כמו כן אפשר להעמידה כרבי מאיר והיינו רוב הנמצאים בארץ].

1. האחרונים דנו כיצד יתכן שהיו י"ב שבטים בזמן צדקיהו, והרי זמנו היה למעלה ממאה שנה אחר גלות עשרת השבטים, [וכן קשה על האוקימתא השניה שהיו שבעה שבטים וגררו את כלן, ולכן גרס בה רבינו חננאל שהיו "מקצת" וגררו את השאר, והוצרך לכך גם משום דלעיל מספקא לן אם שבט אחד גורר. והחזו"א י"ד כ"ג תמה למה גרסינן "שבעה", ולעיל ה. הערה 3 מצאנו הכרח לגרסתנו, עיי"ש].

ובקרן אורה הביא [ממגילה יד ב] שלפני ימי צדקיהו החזירן ירמיה. ועיין תוס' גיטין לו א. והגרמ"ד סולוביצק הקשה מדברי רש"י [בסנהדרין קי ב] שכתב, "לא החזיר את כולן אלא מקצתן". ובהכרח כוונתו שהחזיר מעט מכל שבט, ולא שהחזיר חלק מעשרת השבטים,

שמקובלים אנו, מהלכה למשה מסיני, שחטאת שמתו בעליה דינה כמיתה, ואין מתכפרין בה, הני מילי בחטאת יחיד. אבל לא בציבור, כי ציבור, אף שמתו כבר, יכולין להתכפר בחטאת שהפרישו, לפי שאין דין מיתה בחטאת שהפרישו הציבור, ומתו(3).

חטאת אותם השבים ששבו מגלות בבל על אותן החוטאים שכבר מתו? והלא חטאת שמתו בעליה, אין מתכפרין בה, אלא היא הולכת למיתה!?(2)

ומתריצין: אמר רב פפא, כי גמורי, זה

חטאת ציבור מתה, וגם החיים יכולים להתחייב ולהקריב לכפרת המתים. אכן החילוק בין הסוגיות מבואר בדברי רש"י [שם, בד"ה ודילמא] שביאר את קושית הגמרא באופן אחר, "והא מועטין מקריבין כיחידים שעירה ולא פרי". ולכאורה תמוה שהרי בזמן שחטאו היו מרובין, ואף שאין מיעוט הנשארים מביאין פרי, איך יביאו חטאת.

ובהכרח, ששם הבינה הגמרא שנודע להם חטאתם בימי צדקיה וכבר התחייבו, אלא דמקשינן שהרי מתו, ומתריצין שאין ציבור מתים, ונשאר חיובן. [אך אילו לא ידעו, לא התחייבו כלל]. ומסקינן שם שנשארו חלק מהחוטאים, ולא נודע להם אלא בזמן בית שני. וכדי שלא יקשה לרבי שמעון שפטר מרובין והתמעטו, מוקמינן שנשארו רובן. והיו רוב חוטאין בשעת ידיעה. ולפיכך למסקנא אין צורך בתירוץ של רב פפא, כי לא התחייבו אלא בבית שני. אולם בסוגיין, אף למסקנא מדובר באופן שהידיעה היתה בבית ראשון, ולפיכך צריך את שני התירוצים יחד. ועיין קרן אורה שנקט כי הסוגיות נחלקו אם בימי עזרא עלו כל השבטים או רק מקצתן, ולהלן נברר עוד פרטים בזה. ובהערות 7-6 נבאר בדרך נוספת.

3. בפשטות כוונת רב פפא שלא תתכן מיתה בציבור, כי הכלל קיים ואין מיתת כל היחידים נחשבת כמיתת הציבור, כיון שהכלל מתחלף ונשאר, ולכן אין החטאת מתה. [עייין תוס' מעילה ט: ומשך חכמה פ' בהעלותך]. וכן

2. קושיית הגמרא כוללת שתי קושיות: א. כיון שמתו החוטאים, הרי זו חטאת שמתו בעליה, [ולכאורה יש שתי סיבות שלא להביאה, רש"י נקט שנפסלת כי דינה למיתה, והרא"ש ור"ח נקטו שהרי אין כפרה למתים. ובתוס' תמורה ט"ו ביארו שחטאת שמתו בעליה דינה למיתה כיון שאין כפרה למתים, שהרי חטאת שהופרשה ומתו בעליה נדחתה ונפסלה. ולכאורה אינה דומה לחטאת שהפרישו אחרים על חוטאים שמתו, ובהכרח שחטאת שאינה מכפרת מתה אף שאינה נדחית, וכיון שחטאת ציבור מכפרת, שוב אינה פסולה. וכן משמע ברש"י מעילה ח', עיי"ש].

ב. הרי הציבור בבית שני שהביאו את החטאת, אינו חייב בכפרת ציבור המתים, ואיך אפשר לגבות מהם או מתרומתם ללישכה, את דמי הפר.

ובתשובת רב פפא פירש רש"י [ד"ה לפי] דאף על גב דמתו ציבור, לא אזלא למיתה חטאתם, ומראיותיו בסמוך מבואר שהטעם לכך הוא, כי יש כפרה לציבור שמתו, שהרי מביאין שעיר ראש חדש מתרומת המתים, ועגלה ערופה מכפרת על יוצאי מצרים, ועל כך מקשינן את הקושיה השניה שאין הציבור החי חייב בכפרת המתים, ומתריצין שרוב הציבור חייבין בפר, ונמצא שהבאת הקרבן צריכה שהמביאין יהיו חייבין והמתכפרים יתכפרו.

ובסוגיא בתמורה [שם] מבואר שרב פפא לא הוצרך לתירוץ שרבים מהכהנים היו חיים מבית ראשון, אלא תירוץ נפרד הוא, ומשמע שאין

והוינן בה: **מנא ליה לרב פפא הא**, כלל זה שחטאת הציבור שמתו, מתכפרין בה?

אילימא מרכתיב "תחת אבותיך יהיו בניך", ולפיכך אף על פי שהחוטאים מתו, כיון שבניהם עומדים תחתם ובמקומם, יכולים הם להקריב חטאת אבותיהם.

לא יתכן לומר כן. **כי אי הכי, אפילו ביחיד נמי** נאמר שבניו עומדים תחתיו ויקריבו קרבנותיו אף לאחר שמת. ואם כן, באיזה אופן יחול הכלל שחטאת שמתו בעליה אין מתכפרין בה?

אלא, דיוקא דרב פפא הוא משעיר חטאת

דראש חדש.

דאמר רחמנא מייתי [הביאו] שעיר זה ממעות תרומת הלשכה, הבאים משקלי כל ישראל לכפר על כולם.

והא ודאי מייתי [מתן] להו כבר חלק מאותם ישראל שתרמו שקליהם לתרומת הלשכה, והנך ישראל **דפיישי** [שנשארן] ולא מתו, היכי מייתו חטאת זו שנקנתה גם ממעות של אלו שכבר מתו?

אלא שמע מינה, חטאת שמתו בעליה, בציבור, קרבה (4).

ובציבור נאמרה רק כשמתו קודם הפרשה. והנה ביאורים אלו מתאימים ליישב את הקושיא הראשונה אם ביאורה שהחטאת נפטלת במיתת בעליה, אך כיון שביארנו שהטעם שאין החטאת מכפרת הוא מפני שאין כפרה למתים, אם כן תימה מה לי שאין חטאת הציבור מתה, והרי אין כפרה למתים, שהרי חטאת היחיד מתה, ואיך יתכפרו המתים ועיין בקהילות יעקב [ז] שנשאר בתימה על דברי רב פפא.

ונראה שצריך להוסיף כדברי רבינו חננאל, כי לציבור יש כפרה אף שמתו, וביאור טעמו, כי אף שאין כפרה למתים כיון שמיתתן כיפרה עליהן [רש"י מעילה י' ומאירי כאן], ולכאורה אין חילוק בכך בין יחיד לציבור, בהכרח צריך לחלק ולומר כי חטאת הציבור שונה מחטאת היחיד, ואין היחיד מתכפר במיתתו על השתתפותו בחטא של ציבור, ולפיכך על חטא שעשה עם הציבור יש לו כפרה.

4. כאן הוכיחה הגמרא ממה שמביאין שעירי ראש חודש ולא חוששים שמא מתו חלק מהתורמים, ובתמורה [שם] הוכיחה הגמרא ממה

נקט הרמב"ם [בפיה"מ לפ"ב דתמורה] לפי שאין ציבור מתים, כי כלל בדינו שלא יבטל שבט מישראל.

אולם רש"י נקט [כאן ובתמורה] שאף על פי שמתו ציבור, אין דין חטאתם למיתה, והיינו שאין הכוונה על מיתת הציבור, אלא על דין מיתה שנאמר בחטאת. ולדבריו, צריך לבאר את לשון הגמרא "שאיין ציבור מתים", דהיינו בחטאת שהופרשה כבר, ואין דינה במיתה כיון שלא יתכן שימותו כל הציבור בחיי הבהמה, [מאירי, וכוונתו כי אף אם מתו בחיי הבהמה מסתבר שעברה שנתה ונפסלה וכן משמע ברש"י להלן ע"ב ד"ה וכי דנין, שלא יתכן מצב שימותו בעליה של חטאת הציבור, ואין זה דין על החטאת עיש"ה]. ולפיכך אף אם קרה ומתו בחייה, אין דינה במיתה, ולכן סבר רב פפא שאפשר גם להפריש ולהביא חטאת על ציבור שכבר מתו.

ועל כך מקשינן, מנא ליה לרב פפא ללמוד מדין מיתת חטאת ציבור, להתיר להביא לכתחילה חטאת על מתים, דילמא ביחיד נאמרה בין אם מת אחר ההפרשה ובין אם מת קודם לה,

ודחינן: מי דמי שעיר ראש חודש לחטאת שמתו בעליה?

והלא בשעיר ראש חודש ספק הוא, דלמא לא מייתו [מתו] כלל מאותם ציבור שתרמו את השקלים שמהם נטלו את השקלים לקניית החטאת, ולפיכך הוא רק ספק חטאת

שמתו בעליה⁽⁵⁾, ואינו מעכב את הקרבן.

אבל הכא, בקרבן השבים מהגולה, הרי החוטאים בעבודה זרה, שהיו בדורו של צדקיהו, שעליהם הובא הקרבן, ודאי מייתו כבר, ובאופן שהחוטאים ודאי מתו, לא

שלא חוששים שמה מתו בעלי המעות האלו שקנו בהם את הקרבן. וכן נקט הרא"ש כאן בדחית הגמרא, ומשמע שאם מתו רק חלק מהתורמים לא איכפת לן, אף שהקרבן בא על כל הציבור. [ועיי"ש ברש"י שפירש דלאו דוקא הוא]. והטעם לכך לכאורה, מפני שהקרבן בא על ציבור ולא על יחידים, ואין מיתת יחידים נחשבת בו כמיתת בעלים, כמבואר בהערה הקודמת, [או שהחילוק הוא, שסוגייתנו סברה שאם מתו מקצת בעליה אינה נפסלת, אלא שאינה מכפרת למתים, ואילו בתמורה סברה הגמרא דמכפרת למתים, ובהכרח שחטאת נפסלת אף במיתת מקצת בעליה, ועיין בהערה הבאה].

ותמה הקרן אורה שהרי בסמוך אמרינן כי לרבי שמעון שבי"ד מביאין עם הציבור, אם מת אחד מן הציבור, חייבין, כי אין ציבור מתים, ומשמע שאף על מיתת יחיד צריך לסברא זו. וביאר, שמדובר באופן שיחיד זה השלים לרוב, ולכן במיתתו נחשבת כחטאת שמתו בעליה. אולם סברא זו תמוהה, שהרי כיון שנודע לבי"ד שחטאו והיו רוב, חל על הציבור כולו חיוב פר העלם דבר, ולא איכפת לן שמת אחד מהחוטאים. [ועיין גבורת ארי יומא סה., ובדבר שאול תמורה מ"א].

והנה כבר הוכיח העונג יו"ט [סו"ס ל"ד] שאין מיתת חלק מתורמי הלשכה פוסלת את החטאת, אלא אם מתו אחר שנקנתה החטאת במעותיהם ונעשו בעליה, כי דינה תולי בבעליה המתכפרים ולא בבעלי המעות גרידא. ויתכן שזו

כוונת הגמרא בתמורה שמתו בעלי המעות שקנו בהם, ואמנם גם בפר העלם דבר תפסול מיתת יחיד אחר שנקבע הקרבן לכפר עליו. אך ברש"י כאן לא משמע כן, שביאר, דילמא מתו "אחר שנתרמה הלשכה". וצ"ע.

5. רש"י פירש שדחינן דילמא לא מתו אפילו חלק מהתורמים, וקריבה מפני שספק הוא. אך בתוס' רא"ש ביאר דאפילו אם ידוע בודאי שחלק מתו, עדיין יש ספק אם המעות שנטלו מהקופה לקניית החטאת היו משל המתים או משל החיים. ומספק מקריבין, ואין חשש להבאת חולין בעזרה, כמו שמקריבין חטאת שנשלחה מרחוק בחזקת שהשולח קיים.

ובקהילות יעקב [ו] תמה, הרי כל אדם נותן מעותיו ללשכה, וכשמת הרי זה כמת המקדיש ולא המתכפר, ואפילו אם כל אחד מישראל נחשב כמתכפר, תמוה לומר שאין החטאת מתה אלא אם המתכפר הוא המקדיש. והוכיח מקיני יולדות שהמתכפר נחשב בעלים לענין מיתה ולא המקדיש, ולפיכך הסיק לחלק בין קרבן יחיד שהמתכפר נחשב כבעלים. כי לשם כפרתו בא הקרבן, ואילו קרבן ציבור, בא לחובת היום, וגם כפרתו היא לכלל הציבור, ואין לכל אחד קרבן יחיד, ולפיכך אינו כחטאת שמתו בעליה אלא אם מת אחד היחידים שהקדיש הקרבן, ולא אחד מהמתכפרים גרידא. [ועיין רש"י במדבר ט"ז ט"ו שבקש משה מה' שלא יקבל חלקם של קרח ועדתו בתמידי ציבור, וצ"ע].

והנה בתוס' ישנים ביומא [נ א] ביארו

מביאין עליהם קרבן חטאת.

הביאו עגלה ערופה. **מדכתיב** "לעמך ישראל אשר פדית". דהיינו, שתכפר לאותם שפדית ממצרים, ואף על פי שכבר מתו! ומוכח שמביאים קרבן על ציבור אף אם כבר מתו, והוא הדין לגבי דורו של צדקיהו, הביאו עליהם חטאת אפילו אחר שמתו(6).

אלא טעמא דרב פפא, מוכחא הוא: דכתיב לגבי עגלה ערופה "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'". ודרשינן, ראוייה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים אם נמצא חלל בזמנם ולא

שבסוגיין מוכיחים ממה שלא חוששים שמתו אלו שממעוניהם בלבד קנו את שעירי ר"ח, אבל

אם אין להם אלא חלק בקרבן, לא קפדינן כמו בפרו של אהרן, ותמה החזו"א כאן, הלא פרו של אהרן בא ממעותיו שלו, ולדברי הקהילות יעקב יש לומר כי רק בקרבן ציבור דין המיתה תלוי בבעלים, ולכן תלוי בממונו. אך פר יום הכפורים של אהרן נחשב כקרבן יחיד שלו ושל הכהנים, ואינו תלוי במיתתו אלא במיתת המתכפרים.

ובספר אמרי יעקב [י"ב] הביא שתמה מרן הגרא"מ שך זצ"ל, כיצד דימהו הרא"ש לשולה שיש לו חזקת חי, ואילו כאן ודאי מתו מקצתן, ואיך תועיל חזקת חיים לפשוט את הספק מהיכן נלקחו המעות. [עי"ש שתירץ לפי תוס' בתמורה ל. שאיסור הנולד בתערובת מועילה בו ברירה, ועל פי זה ביאר שבתמורה לא דחתה הגמרא כן, כי שם מדובר למאן דלית ליה ברירה].

ואין לומר שכוונת הרא"ש היא שאין הנידון על המעות אלא על בעליהן שמקריבין עליהם והם בחזקת חיים. שהרי אין אומרים חזקה אלא לברר, כגון שידוע מי הבעלים והספק רק על קיומו, אך כשאין ידוע למי שייכים המעות, לא שייך לומר על בעליהן חזקת חי כאשר על החיים לא נולד כלל ספק, וכל הספק שמא הן משל המתים. [ועיי'ן גבורת ארי ביומא נה: שנקט כי אומרים חזקה שלא מתו בעליהן].

ובשם חתם סופר הביאו שביאר דחיית הגמרא, שמא אלו שמתו לא טמאו מקדש

6. מהוכחת הגמרא מעגלה ערופה לקרבן שהביאו עולי בבל, מוכח לכאורה כמבואר לעיל שסברת רב פפא היא לחלק בין חטאת היחיד והציבור, שאין מיתה בציבור כיון שהציבור ממשך ומתחלף ומתקיים, שהרי בעגלה ערופה לא נשאר כלל מיוצאי מצרים ובהכרח שאינה מכפרת מפני החייבים מדור הקודם, אלא שחיוב הציבור אחד הוא, ולכן מועילה הכפרה גם על דורות הקודמים.

והנה בסוגיא בתמורה לא הובא טעם זה, שרב פפא למד מכפר לעמך ישראל, וגם לא הובאה הדחיה, מיגו דמכפרה אחיים, אף שדחייה זו מועילה גם לדחות את הראיה משעירי ראש חדש, [אלא שבסוגיין כבר נדחתה

ובספר אמרי יעקב [י"ב] הביא שתמה מרן הגרא"מ שך זצ"ל, כיצד דימהו הרא"ש לשולה שיש לו חזקת חי, ואילו כאן ודאי מתו מקצתן, ואיך תועיל חזקת חיים לפשוט את הספק מהיכן נלקחו המעות. [עי"ש שתירץ לפי תוס' בתמורה ל. שאיסור הנולד בתערובת מועילה בו ברירה, ועל פי זה ביאר שבתמורה לא דחתה הגמרא כן, כי שם מדובר למאן דלית ליה ברירה].

ואין לומר שכוונת הרא"ש היא שאין הנידון על המעות אלא על בעליהן שמקריבין עליהם והם בחזקת חיים. שהרי אין אומרים חזקה אלא לברר, כגון שידוע מי הבעלים והספק רק על קיומו, אך כשאין ידוע למי שייכים המעות, לא שייך לומר על בעליהן חזקת חי כאשר על החיים לא נולד כלל ספק, וכל הספק שמא הן משל המתים. [ועיי'ן גבורת ארי ביומא נה: שנקט כי אומרים חזקה שלא מתו בעליהן].

ובשם חתם סופר הביאו שביאר דחיית הגמרא, שמא אלו שמתו לא טמאו מקדש

חוטאים שנשארו בחיים מימי צדקיהו, **דכתיב "ורבים מהכהנים והלויים וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון ביסדו זה הבית בעיניהם, בוכים בקול גדול"**. הרי שהיו בין הבאים מן הגולה זקנים אשר היו בדורו של צדקיהו, שמלך בתקופת חורבן בית ראשון.

נמצא, שהכלל "אין מיתה בציבור" הוא רק באופן שהופרש הקרבן ומתו מקצת הבעלים,

ודחינן: **מי דמי? הרי בעגלה ערופה, כולוהו — כל החייבים להתכפר בעגלה איתינון קיימים ונמצאים, לפיכך אומרים כי מגו [מתוך] דמכפרה עגלה זו על החיים, מכפרה נמי אמתים.** (7) **אלא הכא, בכפרה זו שהובאה על דורו של צדקיהו, מי הו חוטאים שנשארו בחיים מימי צדקיהו עד היום שיביאו עליהם חטאת** (8)??!

ואמרין: **אין הכי נמי, ודאי שהיו ביניהם**

ואין מיתה יחיד מעכבת. והיינו "דאמרין מיגו דמכפרא אחיים" וכו', כי כיון שעיקר הכפרה על הציבור לפיכך מועילה הכפרה גם על המתים.

ובתוס' בתמורה [שם] כתבו לחדש כי "חטאת שמתו בעליה נאמר ביחיד, אבל לא בציבור", ואין כוונתם למבואר במשנה שם להדיא, אלא לומר כי לא רק כשמת אחד מן הציבור אינה נפסלת, אלא אף כשמתו כל הציבור אינה נחשבת כמתו בעליה, וחידושו כי כיון שהקרבן אינו על כל יחיד אלא על ציבור, אף אם מתו כולן אינו נפסל בכך, כי נשאר חיוב על הציבור הקיים כעת להביא קרבן שהתחייבו בו הציבור, ולפיכך מתכפרים בו גם המתים. [ועיין בדבריו בעולת שלמה ח"ב].

8. רש"י פירש קושית הגמרא הרי היא חטאת שמתו רוב בעליה שחטאו בבית ראשון, ועל כך מתרצינן שהיו רוב בעליה קיימין, וכפרה למתים למדו כרב פפא מ"כפר לעמך ישראל", ובתוס' רא"ש הביא שהרמ"ה תמה על רש"י מנין לו לחלק בין מתו רוב בעליה למקצתן. וגם כי רק ארבע רבוא עלו עם עזרא, ואפילו אם רובן היו מהנותרים מבית ראשון, עדין נמצא שמתו מאנשי הדור ההוא יותר מהם, **ובאגרות משה** תירץ שאין דנים אלא על יושבי ארץ ישראל, ולא על שאר העולין מבבל ועיין חזו"א סכ"ד]. ולכן פירש [כמו שמשמע מפירוש רש"י

הראיה משעירי ר"ח מטעם אחר, אבל שם לא נדחתה כמבואר לעיל, ותמוה למה לא נקטו דחיה זו ועיין באר שבע].

ויתכן להוסיף דרך אחרת לחלק בין נידוני הסוגיות, ולבאר כי בתמורה היה פשיטא לגמרא שאפשר לכפר למתים, וכל הנידון היה רק אם יש על החטאת דין מיתה כי מתו בעליה, ולכך אין ראיה מ"כפר לעמך ישראל", כיון שהפרשת החטאת היתה על החיים, [וכפרתה מועילה למתים]. וכן בדחית הגמרא בסוגיין הכוונה היא רק לומר שמועילה כפרה למתים אגב חיים, שזה נידון הסוגיא כאן, אך שם לא דנו אלא על דין החטאת, ואף אם כעת מכפרת גם על חיים, עדיין דינה במיתה כי מת מבעליה.

אמנם לפי ביאור תוס' רא"ש בסוגיין ההוכחה היא [כמו בתמורה] שלא איכפת לן אם מתו בעלי המעות שבהם נרכש הקרבן, ולביאור זה אין הראיה נדחית בסברא שהקריבו על מתים אגב חיים, שאינה אלא סברא בכפרת המתים, ולא בבעלות הקרבן, וכדלעיל.

7. ביאר הגרא"ל מאלין [סימן נג] כי בהוה אמינא הבינה הגמרא כי יש בקרבן ציבור מיתה מקצת הבעלים, כיון שחוקן מכפרת הציבור יש בו גם כפרה לכל יחיד מהציבור, והרי הוא בעלים בקרבן ומיתתו מעכבת. וזה גופא בא רב פפא לדחות ואמר כי עיקר הכפרה על הציבור

העם מכירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם, כי העם מריעים תרועה גדולה, והקול נשמע עד למרחוק". ואותם הבוכים הם אלו החוטאים בימי צדקיהו. וממה שלא הכירו את קול המריעים בשמחה [שהם הנולדים אחר דור החורבן] משום בכי העם שגבר על תרועת השמחה, מוכח שרבים הם הבוכין שנשארו מדורו של צדקיהו⁽⁹⁾.

שאו הם מתכפרים אגב כפרת החיים שנשארו עד זמן הבאתו [והעולים מבבל היו בכלל העושים על פי ב"ד י"ב פעמים].

ומקשינן: ודלמא מועטין הוו אותם שנשארו ולא רבים הוו, ולא מצינו שמביאין חטאת שמתו רוב בעליה לאחר שהופרשה?

ומתריצין: הא כתיב בהמשך הפסוק, "ואין

חיים. ולכאורה תמוה, שהרי בסוגיין הוצרכנו להכשירו משום ספק אם מתו. אמנם למסקנא דין חטאת שמתו בעליה נלמד מעגלה ערופה, ותלוי ברוב ומיעוט. ועיין באגרות משה [קדשים כ"ד. בסוף או"ח א'], שהאריך בביאור סוגיין והחילוק מהסוגיא בתמורה.

ב. בטורי אבן [במגילה ט'] הקשה מסוגיין על רש"י [בקידושין ל"ו:]: ותוס' [ביומא נ"ז]. שנקטו שבבית שני לא הביאו קרבן העלם דבר של ציבור כי לא היה כהן משיח, וכתב המשנה למלך [פ"ה ממעה"ק הט"ו] שהוא הדין לשעירי ע"ז, ולכאורה בסוגיין מפורש שהביאו שעירי ע"ז בבית שני. ובהר"ם אפרים כתב שאפשר לומר שבא עמם כהן משיח שנשאר מבית ראשון, ועי"ש שדן בדין פר העלם דבר בבית שני ובנוב וגבעון.

ג. מסוגיין נמצינו למדים לכאורה, שאף לרבי מאיר הסובר שבי"ד מביאין, גם הציבור מתכפרין בפר הבי"ד, שהרי רש"י פירש קושית הגמרא גם לרבי מאיר, ואם כן אמרינן בפר בי"ד אין מיתה בציבור. אולם בסמוך משמע שלרבי מאיר בי"ד נקראים שותפין בפר, ואין הציבור מתכפרים בו, שהרי אף אם מת אחד מן הציבור חייבין, ובהכרח צריך לומר כהגדרת החזו"א [לעיל ג.]. שהציבור שייכים בכפרת פר בי"ד, אך אין כפרה זו עושה להם בעלות בפר לכפרה. [וכדברי הרא"ש לעיל שם שהקב"ה חפץ בכפרת רוב קהל ומדובר שם לפי רבי מאיר].

בתמורה], כי קושיית הגמרא שמא רוב הציבור העולים היו כאלו שלא היו מבית ראשון, ונמצא שהחיים החייבים בקרבן הם מיעוט ציבור, וביאר שכל הקושיא היא רק לרבי שמעון שדעתו כי הולכים גם אחר ידיעה, ולפיכך אם לא היו רוב בשעת ידיעה, דינם כמרובין ונתמעטו שפטורין לגמרי, אך לרבנן לא קשיא, כי בשעת חטא היו רוב ונתחייבו. אכן כבר נתבאר לעיל [בהערה 2] בדעת רש"י, כי רק בסוגיא בתמורה שייך להקשות כך דלמסקנא שם לא נודע להם אלא בבית שני, ולכן תלוי בחיוב ברוב ומיעוט הציבור המביאין.

אולם יתכן כי אין כוונת רש"י בתמורה לבאר הקושיא כתוס' רא"ש, אלא דמקשינן שאין ציבור המחייב קרבן, כי במרובין ונתמעטו, כשהיו רוב חל החיוב על כל ישראל, ואף כשנשארו מיעוט חוטאים הציבור כולו חייב [לרבנן], אך בבית שני שנשארו מיעוט מהציבור כולו שהתחייב, יתכן לפטור אף לרבנן, ומתריצין שהיו רוב הקהל מהנשארים מבית ראשון, ואף שאינם רוב חוטאין הרי הם רוב ציבור החייבים בקרבן, ואין חטאתם מתה.

9. לאוקימתא זו נמצא שמשעירי ראש חודש למדנו שיש כפרה למתים, ומ"כפר לעמך ישראל" למדנו שחטאת שמתו מקצת בעליה כשרה. ועיין במאירי שכתב, שבשעירי ראש חודש אין דין חטאת שמתו בעליה כיון שרובם

שלא מצינו מנין קרבנות דומה לו בשום מקום⁽¹¹⁾.

אלא בהכרח, הקריבו כמספר הזה משום שהוראת שעה היתה.

הכי נמי הטעם שהקריבו חטאת אף שחטאו במזיד, הוא משום שהוראת שעה היתה.

תנו רבנן, שגגו רוב הציבור ועברו על אחת מכל מצוות האמורות בתורה על פי הוראת בי"ד, אף על פי שמת אחד מן הציבור שחטאו, מכל מקום חייבין להביא פר.

ומקשינן: כיצד הביאו חטאת על עון דורו של צדקהו, והא מזידין הו בחטאם, ואילו קרבן חטאת מכפר רק על מי שחטא בשוגג, ולא על החוטא במזיד?

ומתרינן: אכן הביאו עליהם חטאת אף שחטאו במזיד, כי הוראת שעה היתה, ואינה כדין⁽¹⁰⁾.

ומוכיחה הגמרא: **הכי נמי מסתברא** שהוראת שעה היתה. **דאי לא תימא הכי** יקשה הכתוב שם בקרבנות השבים מהגולה, שהקריבו גם **"אלים תשעים וששה, וכבשים שבעים ושבעה"**, כנגד מי הקריבו כמנין זה,

והרמב"ם [פ"ב ממעשה"ק הט"ו] כתב שקרבנות אלו מלואים היו ואינן נוהגין לדורות. ואמנם כך היא דעת רב אשי במנחות [מה]. אך רבי יוחנן [שם] חולק עליו ומשמע דסבירא ליה ששעירי ע"ז הן, וכיון שרבי יוחנן [בסוגיא דתמורה] אמר שהקריבו בהוראת שעה, נמצא שהוראת שעה לא היתה למילואים אלא לשעירי ע"ז. אולם בדעת רבי יהודה מבואר להיפך, שהרי במנחות מבואר שדעתו כרבי יוחנן, ואילו בסוגיין מבואר שהביאום כשעירי ע"ז. ועיין באור שמח [שם] שהכל מטעם מילואים, והיינו שהחטאות בקרבנות המלואים היו לכפר על העגל.

11. רבינו חננאל ביאר שראיית הגמרא היא כפשוטה ממספר הכבשים, שלא מצאנו בכל התורה שיהא בקרבן על ע"ז יותר מפר ושעיר, וכן לא מצאנו איל וכבש הבא בתור חטאת. ואף שבפסוק משמע שהיו עולות, כוונתו, שלא מצינו שיבואו בתור עולת חובה הקודמת לחטאת בעבודה זרה.

ובמשך חכמה [במדבר ט"ו כ"ד] תמה הרי הציבור מביאין קרבנות נדבה, ומה הוקשה

ולפי זה נמצא שקושית הגמרא הרי מתו בעליה של החטאת, היא כלפי בי"ד בלבד, ולא יועיל תירוצו של רב פפא, אלא כדמסקינן בסמוך שהוראת שעה היתה. [ובחזו"א נקט שלא מת אף אחד מבי"ד, אך מפרש"י בקושית הגמרא לא משמע כן, כנ"ל].

וכמו כן יש להוכיח מכאן, כי לפי רבי יהודה שציבור מביאין, אף שבי"ד מתכפר בקרבנם [לפי הכסף משנה הנ"ל במשנה ד:], אין מיתת הבי"ד מעכבת, ומשמע שמתכפרין כחלק מן הציבור, ונאמר בהם הכלל שאין ציבור מתים.

10. לכאורה למסקנת הסוגיא אין ראייה לרב פפא מקרבן עולי בבל, שהרי בהוראת שעה הביאוהו, וכמשמעות דברי רש"י דאע"ג דהו מזידין הו מתכפרים. ומשמע שאין טעם לכפרתן כשוגגין. אולם באגרות משה [שם] נקט, שאף למסקנא, טעם ההוראת שעה הוא מפני שנחשבים שוגגים, מאחר שהרוב עשו ונעשה להם כאילו נאמרה הוראה להתיר, והתחייבו קרבן כשוגגין בהוראה. ואם כן, היינו רק כרב פפא. כי אילו גם הציבור פטורים כשמתו, לא תועיל הוראת שעה לחייבם בלא טעם, ודבריו מחודשים מאד.

אבל, אם מת אחד מדייני בית דין שהורה את הוראת הטעות, פטורין מלהביא פר.

והוינן בה: מאן תנא שמחלק בין מת אחד מן הציבור למת אחד מדייני בית הדין?

אמר רב חסדא אמר רבי זירא, אמר רבי ירמיה, אמר רב: ברייתא זו, רבי מאיר היא, דאמר בי"ד מביאים את הפר ולא ציבור.

הלכך, דין הוא שאם מת אחד מן הציבור חייבין, שהרי לא מת אחד מן המחויבים בקרבן, דהא קאים כוליה בי"ד והם המחויבים בקרבן.

אבל מת אחד מבי"ד, שהם בעלי הקרבן, פטורים מלהביא פר, דהויא לה הטאת שמת אחד מן השותפין בה, ומשום הכי פטורין⁽¹²⁾.

מתקיף לה רב יוסף: למה העמידו ברייתא זו כשיטת רבי מאיר דוקא?

ונקמא כרבי שמעון, דאמר גם בית דין מביאין פר עם הציבור, והטעם שאם מת אחד מן הציבור חייבין, הוא משום דאין ציבור מתים, ולפיכך אף שהציבור מחויב בהבאת הפר, אין מיתת חלק מהם מעכב

החזו"א היא, שאפילו לרבי מאיר הציבור מתכפר בפר הבי"ד. וצריך את ידיעתם בחטא כדי לחייב הבאת פר. אולם מדברי הרא"ש כאן לא משמע כן, שביאר את קושית רב יוסף שהעדיף להעמיד את הברייתא כרבי שמעון, כי לפי רבי מאיר פשיטא שאם מת אחד מן הציבור בי"ד חייבין. ולכאורה אם גם הציבור מתכפרים בו, יש צד לומר שתחשב כמת אחד מבעליה.

וצריך לומר כמבואר [בהערה 9] שהציבור מתכפר מקופיא בפר בי"ד, אך אינם כבעלים לכפרה שתעכב מיתתן את הקרבן. ועוד יש לומר, כי אף אם נחשבים מתכפרים גמורים, הרי מבואר לעיל [הערה 5] שבקרבן ציבור אין מיתת המתכפרים קובעת, אלא מיתת הבעלים, ומיושבת בזה הקושיא בשיעורי הגר"ש על קידושין [י"ד סק"ג], ע"ש.

אכן אף אם ננקוט כהחזו"א, עדיין ניתן להקשות כך בדברי רבי שמעון, שלדבריו פר הבי"ד אינו בא לכפרת הציבור. וכדומה לזה נקט הקרן אורה בבאור קושית רב יוסף, שהעדיף להעמיד את הברייתא כרבי שמעון ולא כרבי מאיר, כי לרבי מאיר קרבן הבי"ד הוא קרבן ציבור, שהרי לשיטתו בי"ד נקראו קהל, [ועי"ש

לגמרא על מנין האילים? וביאר, שבכל התורה חטאת קודמת לעולה, חוץ מחטא עבודה זרה שמביאין עליו עולה ואחר כך חטאת, והוכחת הגמרא היא מהבאת כל העולות לפני שתיים עשרה החטאות.

ועוד כתב לבאר על דרך רבינו חננאל, שלא מצינו בכל התורה שבקרבן ציבור יהיו האילים מרובים מכבשים, ע"ש.

אכן בתוס' [ד"ה אילים] נקטו שאין האילים והכבשים באים לכפר על עבודה זרה, ומשמע שהבינו כי הביאום לנדבה, ובכל זאת מוכח שהוראת שעה היתה ואולי ההוכחה ממנין הכבשים שאינו מכוון נגד ענין כל שהוא, ולכן אי אפשר לומר שהאילים היו שמונה כנגד כל שבט, ועיין בהגהות הגר"א לתמורה שם.

12. במקדש דוד [סו"ס כ"ג] דייק מדברי רב, כי לרבי מאיר שבי"ד מביאין, נחשב פר העלם דבר רק כקרבן שותפין ולא כקרבן ציבור, כי בי"ד הם המביאים והמתכפרים, ולא הציבור. ותמה על האמור ביומא [נ א] שאין מאן דאמר הסובר שפר העלם דבר אינו קרבן ציבור.

וכבר הבאנו [בדף ג א ובדף ד ב] שדעת

בעליה, דברי רבי יהודה.

רבי אליעזר ורבי שמעון אומרים, אין דינם במיתה, אך גם אי אפשר להקריבן, שהרי כבר התכפרו בעליהן, אלא לא יעשה בהם כלום, וירעו עד שיפול בהם מום, ואז אפשר לפדותן. [אבל קודם שנפל בהם מום אי אפשר לפדותן, כי אין בעלי חיים תמימים שהוקדשו למזבח נפדים].

והטעם שאין דינם במיתה כדין חטאת שנתכפרו בעליה: לפי שהכלל הוא, שאין חטאת הציבור מתה.

ובפר ושעיר של יום כפור אהרן והכהנים שותפין בו, ושותפין הרי הם כציבור. ומכאן נלמד שלדעת רבי שמעון אם מת אחד מהשותפים בחטאת אין היא מתה, כשם שחטאת הציבור אינה מתה. ולכן, גם כשמת אחד מהדיינים, השותפים בפר העלם דבר,

כחטאת שמתו בעליה, כיון שרוב הציבור שחטאו עדיין קיים. אבל באופן שמת אחד מדייני בית דין, פטורין⁽¹³⁾ מלהביא פר, כדאמרין, דחטאת שותפין היא. ואם מת אחד מן השותפין, שוב אין מביאין חטאתם, אף על פי ששאר השותפים קיימים, כי דין שותפין אינו כדין ציבור, אלא כיחידים.

אמר ליה אבבי לרב יוסף: אי אפשר להעמיד ברייתא זו כרבי שמעון, שהרי שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר לא רק חטאת הציבור שאי אפשר להקריבה אינה מתה, אלא אפילו חטאת השותפין שאי אפשר להקריבה [מטעם כל שהוא], אינה מתה.

כדתניא: פר ושעיר של יום הכיפורים, שמביא כהן לכפרתו ולכפרת אחיו הכהנים — והם חטאות — שאבדו, והפריש אחרים תחתיהם, והקריבום, ושוב נמצאו פר ושעיר הראשונים, ימותו בולן כדין חטאת שנתכפרו

יהודה אין בי"ד בעלים על הקרבן, וצ"ע].

13. יש לעיין אם נעמיד את הברייתא כרבי שמעון, על מי תתפרש תיבת "פטורין", אם רק כלפי בי"ד שהן שותפין בפר שלהם, אך הציבור חייבים בפר, או מאחר שנפטרו בי"ד משוים להם דין פר הציבור, כיון שחיוב הציבור תלוי בבי"ד, ולכן אלו ואלו פטורין.

ולעיל [ג':] הבאנו שהמרכבת המשנה ביאר ספק הגמרא בצירוף שני בתי דין, רק לפי רבי שמעון שבי"ד מביאין בפני עצמן, ומשמע שם שהציבור היו חייבים, עיש"ה.

ועוד ביארנו שם [בסוף העמוד] כי לרבי שמעון אין קרבן בי"ד בא מתרומת הלשכה כקרבן הציבור, ואין פטורן מעכב את כפרת הציבור מפני חלקם בקרבן, אלא רק מפני שחיוב

שביאר את הסוגיא ביזמא לפי דרכו, ואילו לרבי שמעון בי"ד חייבין על עצמן משום דכתיב "מעייני", ומשמע דחשיב קרבן שותפין, ואילו ביזמא משמע שהוא קרבן ציבור, וצ"ע.

ב עוד משמע מדברי רב, כי פשיטא ליה שאי אפשר להעמיד את הברייתא כרבי יהודה, שהרי לדעתו ציבור מביאין, ולא איכפת לן במיתת בי"ד. וצריך לומר כי אף לדעת הכסף משנה [הובא בהערות למשנה ד':] שהציבור מביא לכפרת בי"ד, אין הבי"ד נעשין שותפין ובעלים על כפרתן, אלא שנכללים בציבור ומתכפרים עמם יחד, וכן משמע לעיל מדברי רב פפא, שאין מיתה בציבור, והיינו שמיתת בי"ד אינה מעכבת אלא כיחידים מהציבור. [ועיין תוס' ישנים יומא נ: שכתב כי לרבי יהודה פטורין, כי דעתו שחטאת שותפין מתה, ותמוה כי לרבי

ושעיר האמור **בכהנים קא אמרת** להוכיח ששותפין דינם כציבור!?

והרי **שאני כהנים**, שהם עצמם נחשבים כציבור, ולא כשותפין גרידא, לפי שהכהנים **איקרו קהל**.⁽¹⁵⁾ **דכתיב** לגבי פר של יום הכיפורים, **"על הכהנים, ועל כל עם הקהל,**

יכולים שאר הדיינים להביאו לכפרתם.⁽¹⁴⁾

וכיון שכן, אי אפשר להעמיד את הברייתא כרבי שמעון, שהרי לדבריו אי אפשר לומר שאם מת אחד מבי"ד פטורים.

אמר ליה רבי יוסף לאביי: וכי מדין פר

המתכפר, והוכיח מכך הגר"ש רוזובסקי [שם] שהמקדיש הוא הבעלים על ההקרה ולא המתכפר, וכמבואר בקצות החושן [ת"ו סק"ב], שהרי אילו כעת אין לו שייכות בקרבן, איך צידד שתעכב מיתתו בהקרה, ובהכרח שגם במסקנתו כוונתו רק שאין מיתת בעל הקרבן להקרה מעכבת, אלא מיתת המתכפר, והבעלים הוא המקדיש. ועיין בדברי המאירי בסוגיין, שהעמיד באופן שהתחייבו שותפין חטאת, והפרישוה ומת שותף כשעדיין הם שותפין בבהמה.

וגם לרש"י הוקשה כיצד תתכן חטאת של שותפין, וביאר [בד"ה מת אחד] שנקראו בי"ד שותפין, שאינם ציבור. והיינו, שגדרו כעין קרבן ציבור, אלא שחלוק טעמו מחטאת ציבור, שהרי בציבור לא שייכת מיתה בימי הבהמה [כמבואר בהערה 3], ובשותפין שייך שימותו בזמן קצר, ולכן גם מיתת אחד מהן מעכבת, כי כל מתכפר מעכב.

15. רש"י גרס כגירסתנו, שכהנים נקראו קהל, ופירש דאיתקש לקהל, ולכן לא קשה לו שהרי נאמר "הכהנים" ו"עם הקהל" בנפרד [כמו שהקשה הרא"ש], שהרי הוקשו זה לזה.

אך בתוס' הרא"ש ורבינו חננאל [כאן וביומא שם] גרסו "כהנים, עם לעצמן איקרו". והיינו, כיון שיש להם שם "עם" בפני עצמן, נחשבת חטאתם כחטאת ציבור שאינה מתה. ומשמע שלמדו כי אין הכהנים "קהל", ונכתבו בנפרד כי הם "עם" בפני עצמן. ועיין בהערות

הציבור תלוי בבי"ד, וכפי שכתבו תוס' שם, שאם עשו חצי ציבור וחזרו בי"ד, ואח"כ עשה היחיד, חייבין, כי מה שעשה אינו מחייב את הבי"ד, וממילא אין הציבור מתחייבין וצ"ע בזה.

14. ביומא [נ.] מסקינן "לא תימא אין חטאת הציבור מתה, אלא אין חטאת השותפין מתה" ועיין שם בתוס' [ד"ה ונפקא] ותוס' ישנים [ד"ה לא] שנחלקו אם מסקנת הגמרא נסובה על דברי רבי שמעון. ולכאורה רק כלפי הפר יתכן להחשיבין כשותפין, ולא כלפי השעיר, שהוא קרבן ציבור לכולי עלמא, ובהכרח שהוספה היא ולא שינוי בגירסא. [ועיין רש"י כאן שרבי יהודה סובר חטאת ציבור מתה, ותמה מהרש"א מנליה, שמא חולק רק בחטאת שותפין. ובחק נתן כתב שראייתו משעיר שהוא קרבן ציבור, וכנ"ל].

ובמאירי שם כתב, שרק לרבי שמעון חטאת שותפין אינה מתה. ומשמע דסבירא ליה שיש חולקין, ומחלקים בין חטאת ציבור לחטאת שותפין אף כשלא מתו מתו בעליה. ולכאורה מקור דבריו הוא בסוגיין, שדעת רבי יהודה היא שאף אם נתכפרו בעליה באחרת, חטאת ציבור אינה מתה וחטאת שותפין מתה. ועיין משמר הלוי [זבחים ק"ס] שדן בזה בארוכה, עם מח"ס שמועת חיים [יומא פ"ה סימן י"ב].

והנה המאירי [שם] טרח למצא אופן שתהא חטאת השותפין. ודן בשותפין שהקדישו בהמה לחטאת פלוני ומת אחד מהם, אם מעכב את החטאת, והסיק שאין מעכב אלא מיתת

הטעם שמביאין פר על כל שבט ושבט, הוא משום שכל שבט נקרא "קהל", ואם כן, גם על הכהנים להביא פר בפני עצמם [דהיינו, מלבד הפר שמביא שבט לוי, על אף שגם הכהנים נכללים בו, כי הכהנים נקראים קהל כשלעצמם].

וכי תימא דהכי נמו, שאכן מביאים גם הכהנים פר בפני עצמם, תיקשי: **טפי להו שבטיב!** נמצא שיש יותר משנים עשר שבטים המביאים פר העלם דבר, דהיינו, י"ג שבטים [כי שבט הכהנים, כקהל בפני עצמו, אינו נכלל במנין שנים עשר השבטים], והם מביאים י"ג פרים. ואילו במשנתנו שנינו, רבי שמעון אומר "מביאין י"ג פרים, פר לכל שבט ושבט, ופר לבי"ד". ומוכח שאין מביאים פרים אלא רק י"ב שבטים ולא י"ג שבטים. ובהכרח, שהכהנים לא נקראים קהל, ולכן אינם מביאים פר בפני עצמם.

אלא,⁽¹⁾ אמר רב אחא ברבי יעקב: אכן

יבפר". ובפסוק הזה הוקשו הכהנים לקהל, לומר שהם בפני עצמם קרויים קהל. ולכן אמרו רבי אליעזר ורבי שמעון שפר ושעיר שלהם ירעו, שנחשבים כחטאות ציבור שאינן מתות.

וכיון שכך, אין לך ראיה מדברי רבי שמעון בפר ושעיר לגבי דעתו בחטאת שותפין גרידא, אם דינה כחטאת ציבור או לא. ושבה הקושיא שניתן להעמיד את הברייתא ש"מת אחד מבי"ד פטורים" אף כדעת רבי שמעון, ונבאר שטעם פטורין הוא משום שמת אחד מן הבי"ד, שהם השותפין בקרבן זה, ואם מת אחד מן השותפין בחטאת, פטורין השאר מלהקריבה.

^{ב-1} ומקשינן: אמר ליה אביי, **אלא מעתה**, מאחר שאתה סובר שהכהנים נחשבים "קהל" בפני עצמם, אם כן, **נייתי** גם שבט הכהנים פר העלם דבר כאשר עברו הציבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה **בהוראה** של בי"ד. שהרי לעיל אמרנו כי

קהל הכהנים יש י"ב שבטים, ואפשר להעמיד את הברייתא כרבי שמעון. וכתב מהרי"ל דיסקין שלא מסתבר להוציא את הכהנים מתוך שבט לוי שאינו קהל, ולהחשיבם כקהל שבט בפני עצמם.

ולפי הרא"ש ורבינו חננאל, רב אחא בר יעקב בא לחלק ולומר, שהכהנים כשבט לוי אינם קרויים קהל, ולכן אינם מביאים פר, אבל הם נחשבים עם בפני עצמן, ואפשר להעמיד את הברייתא כרבי שמעון [כפי שרצה רב יוסף] שהרי חטאת ציבור של "עם" היא.

והוסיף הרא"ש כי אמנם כדי לישב את דברי רב יוסף לא היה צריך רב אחא ב"י לומר ששבט לוי לא אקרי קהל, והיה די לו לומר שכהנים נקראו "עם" וחטאתם חטאת ציבור היא, אלא

בעמוד ב', כיצד מתבאר המשך הסוגיא לכל גירסא.

1. לפי רש"י גרסיןן "אלא" אמר רב אחא בר יעקב, ובא לחלוק על דברי רב יוסף, ולומר, כי אין הכהנים נקראים קהל, כשם שאין שבט לוי נקרא קהל, ולפיכך אי אפשר להעמיד את הברייתא כרבי שמעון. וגם אביי ורבא סברו שאין הכהנים נחשבים קהל, ונחלקו רק בשבט לוי, שאם נקרא קהל, נמצא שאפרים ומנשה שבט אחד הם, ואם לא נקרא קהל, הרי הם כשני שבטים. כך פירש הבאר שבע דבריו, ועיין בהורה גבר ומרומי שדה.

ולכאורה תמוה, שהרי אפשר לומר שכהנים נקראו קהל אף ששבט לוי אינו קהל, ונאמר שאפרים ומנשה שבט אחד הם, ונמצא שבצירוף